

אמר אביי: לא מבעי ליה לאינש למימר הכי "לא נפרעת ממני", כי נשמע כאומר "הפרע ממני עוד"! דאמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא משמיה דרבי יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

ואמר רב יוסף: מאי קראה? שנאמר [ישעיה א ט] "במעט כסדום היינו". מאי אהדר להו נביא — "שמעו דבר ה' קציני סדום".

שנינו במשנה: קברו את המת וחזרו:

ומדייקת הגמרא: משמע שדוקא אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה, אין — אז יקראו קריאת שמע. אבל אם יכולים להספיק רק פרק אחד או פסוק אחד לא יקראו!

ורמינהו מלשון הברייתא: "קברו את המת

וחזרו — אם יכולין להתחיל קריאת שמע ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד".

ומתרתת הגמרא: הכי נמי קאמר התנא במשנתנו. אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו, יתחילו ויאמרו את כולה (21), ואם לאו, שאינם יכולים להספיק אפילו פסוק אחד — לא יתחילו.

שנינו במשנה: העומדים בשורה וכו':

תנו רבנן: שורה הרואה פנימה, שורת העומדים לנחם את האבל (22), הפנימיים שרואים פני האבל, פטורה מקריאת שמע. ושאינה רואה פנימה, שורת המוסתרים על ידי העומדים לפניהם, ואינם עוסקים בנחום אבלים — חייבת בקריאת שמע.

ובשאלת אריה [ב] ביאר שהטעם שקורא פס' ראשון אפילו אם אינו יכול להמשיך, הוא משום שיש בו קיום מצוה נוספת של קבלת עול מלכות שמים, וחייב בה אף כשאינו יכול לקיים מצוות קריאת שמע.

22. רש"י פירש "הרואה פנימה את חלל ההיקף אחורי שורה פנימית והאבל יושב שם". וביאר הב"ח שהיו עומדין בשורות בהיקף כמו גלדי בצל, ושני הקיפים פטורים, כי אנשי שורה שניה יכולים לראות בין כתפי שורה ראשונה. ותמה הט"ז שאם כן היה ראוי לומר "שורות הפנימיות", ולכן פירש שהשורה הפנימית ישרה, והאבל יושב ביניהם, ושאר השורות מקיפין סביבה בעיגול, וכל הראשונים בהיקף נחשבים כ"שורה הפנימית", אף שרק העומדים בחלקו הקדמי של ההיקף רואה את פניו לנחמו, והשאר רואים רק את אחוריו.

21. הרשב"א ביאר שאם התחיל לקרות קודם שהגיע האבל לשורה, ימשיך גם אחר שהגיע האבל לשורה, עד שיסיים. וביאר המאירי טעמו, שכיון שהתחיל לעסוק במצות ק"ש אין מפסיק למצות נחום האבל, כדין עוסק במצוה.

והטור [יוד שער] נקט שכאשר יגיע לשורה חייב להפסיק, ולכאורה דעת הטור שפטורו משום שהוא "טרוד" בניחום, ואף שכבר החל לקרות, טרדתו פוטרתו ממצות ק"ש, אך הרשב"א סובר, שפטורו רק משום "עוסק במצוה" וכשהתחיל כבר במצות ק"ש לא יפטר משום שיש לפניו מצות נחום. [ויתכן שנחלקו אם "שיגיע" נסוב על האבל או על המנחם].

אולם הפמ"ג [עב ג] ביאר שטעם הטור הוא משום שניחום היא מצוה עוברת, ומדובר באופן שיש עוד שהות לקרות ק"ש. אך אף אם התחילו בתחומין והגיע זמן ק"ש לא יפסיקו, כי כיון שהחל במצוה, אפילו דרבנן, פטור ממצוה אחרת אפילו דאורייתא.

רבי יהודה אומר⁽²³⁾: **הבאים מחמת האבל** לנחמו⁽²⁴⁾ **פטורין מקריאת שמע**. אבל הבאים **מחמת עצמן** ולא מחמת כבוד המת, שלא באו לנחם אלא לראות את המאורע, **חייבין בקריאת שמע**.

אמר רבי יהודה אמר רב: **המוצא כלאים** דאורייתא **בבגדו**⁽²⁵⁾ — **פושטין אפילו אם** הוא נמצא עתה **בשוק**, ואף שיש לו בכך בזיון.

23. רבינו יונה הביא מחלוקת ראשונים אם דברי רבי יהודה נסובים על תחילת דברי ת"ק ובא להחמיר, שהעומדים בשורה פנימית פטורים רק כשבאו לנחם ולא כשבאו לראות. או שחולק על סוף דבריו ולהקל, שגם החיצוניים אם באו לנחם, פטורים.

ולביאור הא' נמצא שאפילו שמנחמים בפועל חייבין, כיון שמתחילתן באו לראות [שהרי אילו ניכר שאינם מנחמים פשיטא שחייבין לכ"ע], ומסתבר שטעמם משום שאינו "עוסק" במצוה אלא מקיימה ממילא אגב עמידתו לראות המאורע, וגרע אפילו ממלוה המת ש"עוסק" במצוה ואינו "טרוד" בה [ראה יז ב הערה 43].

ולביאור הב' נמצא שלרבי יהודה הפנימיים פטורים אפילו אם באו לראות, כיון שבפועל הם מנחמים, ועוסקים במצוה אף שלא כווננו לכך, [ויתכן לבאר מחלוקתם בכמה דרכים: א. אם כיון שמצוות אין צריכות כוונה, העוסק בהן בלא כוונה פטור ממצוה, או לא. ב. אם קיום מצוות ניחום הוא בעצם מעשה הניחום או בתוצאותיה, ונפ"מ אם טעונה כוונה. ג. אם פטורן מצד "עוסק במצוה" ושייך בפנימיים שמנחמים בפועל, או משום "טירדא" ששייך גם בחיצוניים, ותלוי רק במטרת בואם].

ובאשר לשלמה [מועד ז] ביאר שהביאור הא' סבר כרבינו יונה שמצוות ניחום כל עניינה לגמול חסד, ומקורה מהדרשה "התנהג במדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו'", וכיון שמטרתו לראות ולא לחסד, אף אם אינה צריכה כוונה, אינו מקיימה כלל, ולכן גם פנימיים שמנחמים אם באו לראות חייבין. והביאור הב' סבר כדעת

הרמב"ם [אבל יד א] שעצם מעשה הניחום הוא מצוה מדרבנן, משום ואהבת לרעך, ויש בה גם קיום של "התנהג במידותיו" ולכן הפנימיים פטורין אפילו באו לראות, משום מצות ניחום דרבנן, ואילו החיצוניים אינם נפטורין אלא אם באו לנחם, כי אז אף שלא ניחמו הרי "התנהגו במידותיו" בעצם בואם.

24. רבינו יונה הביא שיש מבארים דהיינו דוקא קרוביו ומשפחתו, ויש מבארים שהכוונה לכל הבא כדי לנחם. ויתכן שנחלקו אם הפטור מדיני ק"ש ומשום טירדא, ואינן שייך אלא בקרוביו שטרודים לנחמו, או שהפטור משום "עוסק במצוה" וחל על כל העוסק בניחום. [ויתכן שהכוונה למחלוקת בגירסא בסיפא, שרש"י גרס "הבאים מחמת עצמן" וביאר שרק הבאים לראות המאורע חייבין, ושאר הבאים מחמת כבוד פטורין, ואילו הריטב"א גרס "מחמת כבוד" והיינו שהבאים לנחם חייבין, ורק הבאים "מחמת האבל" פטורין].

25. הרא"ש [כלאי בגדים ו] כתב שרק "בגדו" שלו צריך לפשוט, כיון שכבר מצאו ומכאן ואילך נחשב מזיד, אך אם רואה בגד שעטנו על חברו שלובשו בשוגג, לא יודיענו עד שיבא לביתו [וביאר בדברי חמודות שבשוגג אפילו איסור דאורייתא נדחה].

ואילו הרמב"ם [כלאים י כט] כתב שאם רואה על חברו קופץ וקורעו עליו מיד. וביאר הבית יוסף [יו"ד שג] שלא גרס "בגדו", [והערוך השלחן כתב שגרס "בבגד חברו"],

מאי טעמא? משום שנאמר [משלי כא ל'] "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", אין החכמה התבונה והעצה מועילות להכריע נגד דבר ה' (26).

ומכאן למדו שכל מקום שיש חלול ה' — אין חולקין כבוד לרב. שאין כבוד הבריות דוחה אסור לא תעשה המפורש בתורה, ואפילו היה העובר על האסור רבו שלמדו תורה (27).

מקשה הגמרא: מיתבי: הרי שנינו: קברו

את המת וחזרו, ולפניהם שתי דרכים, אחת טהורה ואחת טמאה. אם בא האבל בטהורה — באין עמו המלוין בטהורה. ואם בא האבל (28) בטמאה — באין עמו המלוין בטמאה, ואף אם יש כהנים בין המלוין, מותרים להטמא בטומאה דאורייתא משום כבודו של האבל. ואילו אין כבוד הבריות דוחה לא תעשה, אמאי ילכו עמו, לימא "אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'", ולא ידחה איסור טומאה של הכהנים שהוא איסור דאורייתא משום כבוד האבל?

את ההיתר בלשון זו, ולא בפשטות ש"אין כבוד הבריות דוחה איסור תורה", ולכן כשידוע שלובש בשוגג אינו חייב לפשטן, כי אינו מחלל ה'. אך הרמב"ם סבר שאיסור תורה חמור מכבוד הבריות ולכן אין כבוד הבריות דוחה איסור תורה, ואף בשוגג חייב לפשטן.

ויתכן ששרש מחלוקתן הוא בביאור הדרשה, אם לולי קרא היה כבוד אדם עדיף מל"ת, וגילה הכתוב שכבוד ה' עדיף, או שכוונת הכתוב שאין כבוד אדם עדיף מאיסורי תורה וראה עוד בהערה 38 ובסוף הסוגיא.

27. הנודע ביהודה [קמא או"ח לה] הוכיח מכאן שעצם עבירתו על לא תעשה נחשבת חילול ה', אף אם אין אדם שידוע שעשאה, וראה תוי"ט [אבות ד ד] שנקט כי חילול ה' הוא רק כשרואה אותו אחר [ולכאורה נפ"מ ללובש בגד תחתון שאינו נראה לאחרים].

28. כך פירש רש"י לפי גירסתנו, וכן מבואר ברמב"ם [אבל ג יד]. אך הריטב"א הביא שהראב"ד גרס "באין בטמאה בא עמהם בטמאה" וביאר שאם האבל הוא כהן מותר לו ללכת עם המנחמים בדרך טמאה משום כבוד הציבור, כי מה שאחד מהמלוים פורש משום

וכיון ש"מצאו" נחשב שוגג, ולכן אם הכלאים דרבנן פושטן, ואם הן מדרבנן הקלו, ואין חילוק בין שלו לשל חברו. והב"ח כתב שלא נחלקו, אלא שדברי הרמב"ם הם כשידוע שחברו לובש במזיד, ודברי הרא"ש הם בכלאים דרבנן.

ובשגגת אריה [נתן ביאר שלדעת הרא"ש הלובש בשוגג עושה איסור רק בשב ואל תעשה] ולמסקנא איסור שוא"ת אפילו מהתורה נדחה מפני כבוד הבריות, והרמב"ם סבר שכל רגע שהם עליו עובר בקום עשה, וכן דינו של המוצא בשל חברו ואינו קורע שעל ידו נעשית העברה, והנודע ביהודה [קמא או"ח לה] נקט שדעת הרא"ש שאפילו אם אצל חברו נחשב כקום ועשה הרי הרואה אינו עובר אלא בשוא"ת, וראה חמדת שלמה [או"ח יח] וקובץ שיעורים [ח"ב ד"ס ג כח] וקהלות יעקב [י].

ובשו"ת רע"א [ח] ביאר שהרא"ש סבר ש"מתעסק" פטור לגמרי, והרמב"ם סבר שפטורו נאמר רק לגבי קרבן, אך עובר באיסור תורה, וראה ביאור נוסף בהערה הבאה.

26. בפרי יצחק [ח"א כו] כתב שלדעת הרא"ש כבוד הבריות חמור מאיסור תורה, כי קבעה התורה שידחו דיניה מפני כבוד הבריות, חוץ ממקום שיש בכך חילול ה', ולכן נקטה הגמרא

ויטמא בה⁽³²⁾. ואילו היתה טומאתו מדאורייתא לא היו מקילים לו לסמוך על הנפיחה שלא נשארה עצם בדרכו.

ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב: בית הפרס שהוא בדרך הקבועה לרכים, אם נדש ברגלי העוברים טהור, משום שכל החשש הוא רק לעצם כשעורה, ומסתבר שעל ידי דריסת הרגלים נפחתו העצמות משעור זה, ושוב אינו מטמא. ואילו היתה טומאתו דאורייתא לא היו סומכים על דריסת רגלים לטהר.

מתרצת הגמרא: **תרנמה רבי אבא את הברייתא, שהדרך הטמאה עוברת בבית הפרס⁽²⁹⁾ שטומאתו רק דרבנן. וכיון שרק רבנן אסרו לכהן לעבור בו, מחלו הם על כבודם מפני כבוד האבל [אך איסור דאורייתא כלבישת כלאים אינו נדחה מפני כבוד הבריות⁽³⁰⁾].**

וראיה שטומאת "בית הפרס" היא רק מדרבנן: **דאמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם לפניו, דהיינו נושף על הארץ, כשדרכו עוברת בבית הפרס, והולך לשחוט את פסחו⁽³¹⁾, כדי שלא יסיט עצם ברגליו**

אכן בירושלמי כאן מצינו שהתירו מפני כבוד הרבים אפילו טומאה של תורה, ולכאורה נחלק על הבבלי, וראה להלן [כ א] הערה 1.

31. רש"י הביא [מחגיגה כה ב] שבדיקה זו הותרה רק לעושה פסח ולא לאוכלי תרומה, ובפשטות משמע שאחר הניפוח טהור, אלא שלא הקלו אלא לפסח מפני שיש בו כרת, וכן מבואר מדברי רבינו חננאל, אולם בתוס' ר"י החסיד נקט שמנפח וטמא, ואינו טהור אלא לפסח.

וראה תוס' בבכורות [כט א ד"ה היכי] שהביאו מהשאלות שמותר להטמא בבית הפרס לכל המצוות ואף לצאת לקראת מלכים, וחילקו בין פסח שהקלו בו משום כרת שיהא טהור ע"י ניפוח לשאר מצוות שהוא הולך וטמא. והוכיחו מדבריו שאינו טעון ניפוח לכל דבר, כי שאל"כ איזה כבוד יש לאבל שהולכין לפניו ומנפחין וצריך להמתין הרבה, ועי' חזו"א אהלות [כד ז].

32. כך פירש רש"י, ומשמע מדבריו שנפיחה אינה חשובה "משא", שאל"כ הרי היה נטמא במשא עצם מהמת.

שהוא כהן, אין בכך כבוד או בזיון לאבל. וכן גרסו הירושלמי [ג א] ושו"ת הרשב"א [שכד].

וראה ברכי יוסף [יו"ד שג] שלא הותר לעבור לאו מפני כבוד הבריות אלא כשהאיסור והכבוד באדם אחד, ולכאורה מכאן סתירה לדבריו שהרי א' נטמא מפני כבוד אחר.

29. בית הפרס הוא שדה שנחרש בו קבר, ומדאורייתא אין בו כל חשש של טומאה. אבל חכמים חששו שמא דלדלו כלי המחרשה את העצמות. והדורס עליהן מסיטן, ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באוהל.

30. רבינו יונה ובעל המאור והרא"ש [כלאי בגדים שם] הוכיחו מדברי רבי אבא שרק כלאים דאורייתא חייב לפשטן בשוק, אך כלאים דרבנן אפילו אם נודע לו [ונחשב מזיד] התירו לו ללבשן עד שיגיע לביתו, מפני כבוד הבריות.

וגם הרמב"ם שביאר סוגיין בכלאים של חברו, נקט דוקא "כלאים של תורה", ויש לדון אם בדרבנן גם בשל עצמו אינו חייב לפשוט, ואפילו שהוא מזיד, או כיון שהחמיר בשל תורה לפשטן אפילו לבשן בשוגג, בדרבנן יחייב במזיד, וראה הערה 36.

מקשה הגמרא: תא שמע: דאמר רבי אלעזר בר צדוק הכהן: מדלגין היינו על גבי ארונות, מארון לארון, של מתים לקראת מלכי ישראל. ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו שמותר לכהן דלג על ארונות מתים כדי לקיים מצוה בכיבודם, אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם מותר לו לדלג, כדי שאם יזכה לראות את כבודן של ישראל — יבחין בין כבוד מלכי ישראל למלכי עכו"ם⁽³³⁾. ומשמע שלצורך כבוד הבריות מותר לעבור על "לנפש לא יטמא", ואמאי? לימא, לדברין, "אין הכמה ואין תבונה ואין עצה נגר חי".

מתרצת הגמרא: כדרבא. דאמר רבא: דבר תורה, הלכה למשה מסיני, אהל — כל שיש בו חלל טפח, הרי הוא חוצץ בפני הטומאה שמתחת לאוהל שלא תבקע מעל גגו של האהל אלא תשאר בתוך האהל. ואהל שאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה. שנקראת טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, ומטמאה את המאהיל עליה. וכיון שרוב⁽³⁴⁾ ארונות יש בהן חלל טפח לכן מותר לדלג עליהם, משום שאין הטומאה שבאהל בוקעת ועולה אל מעבר לגגו של האהל⁽³⁵⁾. וגזרו רבנן על ארונות שיש בהן חלל טפח שלא ידלגו עליהם, משום ארונות שאין בהן

33. המחצית השקל [רכד ז] הביא שהחמד משה הוכיח מהפסוק [שמות ו יג] "ויצום אל בני" ואל פרעה מלך מצרים" שמצווה לכבד גם מלכי עכו"ם, ותמה עליו שהרי כאן אמרו שאין להם כבוד מלכות, אלא רק כדי שאם יזכה וכו'. וביאר, שהטעם לטרוח לכבדן, הוא רק כדי "שאם יזכה", אך כשמדבר עמם יש לחלוק להם כבוד, וראה הערה 36.

34. הרוקח [תסז] הקשה הרי הארונות קבועים במקומם "וכל קבוע כמחצה על מחצה". וביאר שכל הארונות נעשים בפותח טפח, ורק ספק הוא שמא נעשה בלא פותח טפח, וכוונתו שהוא רובא דליתא קמן, ומועיל גם בקבוע. ובגליוני הש"ס תירץ ע"פ דברי הספרי זוטא [חקת יא יט] שמת אין עצמו טמא אלא רק מטמא אחרים, [ראה חידושי הגר"ש רוזובסקי ב"ב טו], ונמצא שאין הנידון על הארונות, אלא על המדלגין אם נטמאו, והם אינם קבועין במקומם. [ותמוה, כי ודאי חל על המת דין "מטמא" שהרי המכניסו למקדש מתחייב]. והצל"ח הקשה הרי אפילו אם אין רוב יש לטהר מספק, שהרי רבים הלכו לראות את

המלך, והיה המקום רה"ר שספק טומאה בו טהור, וכבר האריכו האחרונים לדון אם מותר לכהן להטמא בספק טומאה ברה"ר [ראה מנ"ח רסג יד, אחיעזר ח"ג ה ו].

35. תוס' [ד"ה רוב] ביארו שלא היה לארונות אלו דין "קבר סתום" [שאינו חוצץ מפני הטומאה אף בחלל טפח], משום שהיו פתוחים מראשם [או מהצד, כ"כ בנוזר נג ב]. והוסיפו שלא חששו לטומאת גולל ודופק, כי אין כהן מוזהר אלא על טומאה שנזיר מוזהר עליה. והרמב"ם [טו"מ יב ו] כתב שארונות של עץ אינם כקבר, וביאר הכסף משנה שסבר שאין דין קבר אלא בבנין אבנים [דהיינו במחובר ולא בתלוש, אך אין הכוונה לחלק בין עשויים עץ או אבן, וגם תוס' לא כתבו שנחשב קבר סתום בתלוש אלא משום שאינו כלי, ראה תוס' ב"ב ק ב ד"ה ורומן, ורבינו חננאל נקט שהיו כלים, וראה בינת אדם שמחה א].

והראב"ד השיגו שאפילו אם עשוי בבנין אינו אסור לכהן משום שאינו מוזהר לא על טומאת קבר סתום ולא על גולל ודופק, שאין הנוזר מוזהר עליהן. והקשה הגר"ח [טו"מ ז ד]

חלל טפח שאיסורן מדאורייתא, וכיון שכשיש טפח האיסור רק מדרבנן, **משום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן**⁽³⁶⁾.

מקשה הגמרא: **תא שמע: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.** והבינה הגמרא שמדובר בכל לאו, ואמאי? לימא לשיטתך "איין חכמה ואיין תבונה ואיין עצה לנגד ה'?"

מתרצת הגמרא: **תרגמה רב בר שבא קמיה רב כהנא: הבריתא עוסקת רק בלאו**

[דברים יז יא] **ד"לא תסור**, שהוא איסור לעבור על דברי חכמים, ורק לאו זה נדחה מפני כבוד הבריות.

אחיכו עליה: והרי לאו דלא תסור — דאורייתא היא?⁽³⁷⁾

אמר רב כהנא: גברא רבה אמר מילתא — לא תחיכו עליה! כל מילי דרבנן, אפמכינהו על לאו דלא תסור.⁽³⁸⁾ כל דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות, ועל כך אמרו שדוחה "לא תעשה", משום שנאמר בו "לא תסור", ומשום **כבודו שרו רבנן?** שרבנן

שההיתר נאמר אפילו לגבי טומאה דאורייתא. וכן הוכיח המג"א [רכד ז] ממסקנת הגמרא שהתירו טומאה מפני "כבוד מלכים" וטעם זה שייך רק במלכי ישראל, ובהכרח ש"כדי שיבחינן" הוא טעם רק לרוץ לקראתם.

ואמנם רש"י נקט שההיתר להטמאות מפני כבוד הבריות נאמר רק לכבוד מלכי ישראל [ראה ד"ה לקראת], ומשמע שנקט שהמצוה לרוץ לקראת מלכי עכו"ם אינה שייכת לכבוד מלכי ישראל [וכדבריו לעיל ט ב שיבחינן לעוה"ב, ולהלן נח ב, שיבחינן בכבוד המשיח], ולכן אינה דוחה טומאה. אך הרמב"ן סבר שהיא חלק ממצוות כבוד מלכי ישראל, וכלשון הרמב"ם [אבל ג ד] "כדי להבחינן בינם למלכי ישראל", ואף שאינה גוף המצוה דוחה איסור טומאה דרבנן.

37. רש"י פירש שהם הבינו מדבריו שמפני כבוד הבריות יעבור אפילו על דברי תורה, ותמוה שאם כן לא היה להם להקשות מצד "לא תסור" אלא משום שעובר על איסור דאורייתא.

38. דעת הרמב"ם [סהמ"צ שרש א] שהמבטל מצוה דרבנן עובר בלאו של "לא תסור",

שהרי הראב"ד [ז ד] הוכיח מסוגיין שקבר סתום מטמא רק במגע ולא באהל, שהרי לדבריו [בפי"ב] לא הוזהרו כהנים על טומאה זו, ולכן דלגו על הארונות, אף אם מטמאין באהל. וביאר שאמנם לא הוזהרו על טומאה זו, אך אילו קבר סתום היה מטמא באהל הרי דינו שוה לטומאה רצוצה שהיא כגופו של מת שגם נזיר מוזהר עליו, ובהכרח שהוא דין טומאה מחודש כגולל ודופק, ואינה מטמאה באהל, ואיין נזיר מוזהר עליה.

36. מכאן הוכיח המעדני יו"ט [כלאי בגדים שם] כדעת הראשונים שהתירו משום כבוד הבריות לעבור על איסור דרבנן אפילו במזיד, שהרי היו מדלגין על הארונות במזיד [ותמה על הרא"ש שם שנקט דין זה בלשון "ונראה"].

והרמב"ן [סהמ"צ שרש א] הוכיח מכאן שבאיסור דרבנן הקלו לא רק מפני כבוד הבריות, אלא אף כדי שיזכה להבחינן גרידא [והיינו גם כשרץ לקראת מלכי עכו"ם, וכן נקטו תוס' בשבת קנב ב].

ובמגילת אסתר תמה שהרי הטעם "כדי שיבחינן" ניתן כסיבה לרוץ לקראתם ולא כסיבה להתיר טומאה, וכן משמע מההוה אמינא

מחלו על כבודם והרשו לעבור על דבריהם במקום שיש זלזול בכבוד הבריות. [כגון לטלטל בשבת אבנים של בית הכסא לצורך קינוח. וכן מי שנפסקה ציצית טליתו בשבת בהיותו בכרמלית, לא הצריכו חכמים להניח טליתו שם ולהכנס לביתו ערום].

מקשה הגמרא: **תא שמע**: נאמר בתורה [דברים כב א] "לא תראה את חמור אחיך – נופלים בדרך, **והתעלמת מהם**". ודרשו: **פעמים שאתה מתעלם מהם ואינך צריך לעסוק בהשבת אבדה, ופעמים שאין אתה מתעלם מהם**.

הא כיצד? אם היה המוצא כהן, והיא האבדה בבית הקברות, או היה המוצא זקן נכבד, ואינה האבדה חשובה לפי כבודו לעסוק בהשבתה, או שהיתה מלאכתו של המוצא מרובה משל חברו שדמי בטול מלאכתו של המוצא לטרוח בהשבת האבדה יתרים על דמי האבדה, ולא ירצו הבעלים לשלם לו

יותר ממה שמשיב להם, ונמצא הוא מפסיד, **לכך נאמר** לגבי כל המקרים האלה "והתעלמת".

ולדבריך יקשה: **אמאי** פטור זקן שאינה לפי כבודו להשיב האבדה? **לימא** שיעסוק בהשבת אבדה משום שנאמר **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'?**

מתרצת הגמרא: **שאני התב**, במצות השבת אבידה, שגילה הכתוב שאינו חיוב לקיימה במקום כבוד הבריות, **דכתיב "והתעלמת מהם"**.

מקשה הגמרא: **וליגמר מינה** לגבי כלאים, שלא יתחייב לפושטן בשוק, משום כבוד הבריות.

מתרצת הגמרא: **איסורא** [כלאים] **מממונא** [השבת אבידה] **לא ילפינן**. כי ממון קל מאיסור⁽³⁹⁾, ויתכן שרק מצוה ממונית נדחית

והרמב"ן השיג עליו מהאמור כאן שהקלו בה מפני כבוד הבריות, כי "לא תסור" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ולכן נקט שאין "לא תסור" אלא בדין שמקורו מהלכה למשה מסיני או שנדרש ב"ג מידות.

והלחם משנה [ממרים א א] הביא בשם הקרית ספר שלדעת הרמב"ם חכמים התנו מתחילה שלא יהא עובר על גזירתם כעובר על דברי תורה, ולכן הקלו במצוותם, וכבר כתב הרמב"ן [שם עמ' כב] ש"אינם דברים הגונים", וגם הרמב"ם [כלאים י כט] כתב "אע"פ שכתוב בתורה לא תסור, הרי לאו זה נדחה מפני כבוד הבריות". ומשמע שהוא לאו גמור, ונדחה.

ומוכח שגם הרמב"ם נקט שרק לאו שיש בו חילול ה' אינו נדחה מפני כבוד הבריות, כי גילה

הכתוב שאף אם כבוד אדם דוחה לאו, אינו מועיל לדחות לאו של כבוד ה', ולפיכך לאו של לא תסור, שהוא כבוד חכמים, נדחה.

אולם רש"י כאן נקט כהרמב"ם, וביאר, שאמנם "לא תסור" הוא מדאורייתא אלא שרבנן מחלו על כבודם והרשו לעבור על דבריהם במקום שיש זלזול בכבוד הבריות. ומשמע, שאף לאו של כבוד חכמים אינו נדחה מפני כבוד הבריות אלא כשהם מוחלין על כבודם.

39. תוס' בשבועות [ל ב] ביארו שהקולא בממון היא שניתן למחילה, ובשיעורי הגר"ש שקופ [ב"מ כד] והגר"ש רוזובסקי [שם ל] הוכיחו מדבריהם שכבוד הבריות אינו פוטר משום שאינו חייב לתת מכבודו לצורך ממון

מפני כבוד הבריות.

מקשה הגמרא: תא שמע:

נאמר בפרשת נזיר [במדבר ו ו-ז] "כל ימי הזירו לה' – על נפש מת לא יבא" וסמוך לכך נאמר "לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו – לא יטמא להם". ולכאורה יש לתמוה: הרי כל קרובים אלו הם בכלל "על נפש מת לא יבא" ולמה יצאו אלו להכתב בפני עצמם? אלא בהכרח שנכתבו כדי להדרש:

"לאביו" – פרט למת מצוה, שאין לו קוברים, שחייב הנזיר להטמא לו. "לאמו" – ללמד שאם היה הנזיר כהן, ויש עליו שתי קדושות – אף הוא, דוקא לאמו הוא לא יטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. "לאחיו" – כגון שהיה כהן גדול והוא נזיר, אף הוא דוקא לאחיו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה.

"לאחותו" – מזה תלמוד לומר? אם אינו ענין למת מצוה, תנהו ענין למי שהיה הולך לשחוט את פסחו או למול את בנו, ושמע שמת לו מת מקרוביו⁽⁴⁰⁾, יכול, וחזור ויטמא? אמרת – "לא יטמא!" הואיל וזמן שחיטת הפסח הוא, וחלה עליו מצות קרבן הפסח, שהנמנע מלקיימה חייב כרת, הרי אם יטמא, יהיה בטל מלעשות הפסח. וגם המצוה למול את בנו היא מצוה שיש בה כרת, ולכן אינו נמנע מלעשותה אפילו שמע שמת קרובו.⁽⁴¹⁾

יכול כשם שאינו מטמא להם, כך אינו מטמא למת מצוה. תלמוד לומר "ולאחותו" – לאחותו הוא דאינו מטמא.

אבל מטמא הוא למת מצוה שאין מי כ-א שיקברנו, כי הוא "כבוד הבריות", ודוחה את איסור התורה "על נפש מת לא יבא".

ולדברייך יקשה אמאי? לימא "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ח".

השני, אלא שהוא דוחה את מצוות השבת אבידה. וראה בכתב סופר [או"ח ז] שביאר בשם אביו שהתורה חייבה את בעל האבידה למחול לזקן.

40. הנודע ביהודה [קמא או"ח כז] הביא שמהרש"ל הוכיח מכאן שאונן אינו פטור מפסח ומילה, [וביאר דהיינו משום שהן מצוות חמורות שיש בהן כרת]. ודחאו, כי לביאור תוס' מדובר בנזיר שעשה פסח, והוא אינו יכול לטפל בקבורת מתו, כי אסור להטמא.

ולכאורה תמוה שהרי ההולך בדרך לפסח ולמילה כבר עוסק במצוה ואינו מתחייב בקבורת מתו, ולכן אין עליו דין אונן לפוטרו מפסח ומילה, אך כבר הבאנו שהחזו"א נקט שדין מת על קרוביו כדין מת מצוה שדוחה פסח ומילה.

41. כך פירש רש"י, והוסיף שיש אומרים שגם "למול את בנו" מדובר בערכי פסחים, שמילת זכריו מעכבת מלהקריב קרבן פסח. והוה אמינא שמצוה שיש בה כרת [פסח ומילה] דוחה את מצות הטומאה לקרובים, שאין בהמנעות ממנה כרת. [וביאר תוס' שאפילו מילת בנו שאינו עובר עליו בכרת, נחשבת מצוה חמורה כי מצינו כרת במילה].

ותמה הצל"ח הרי כיון שנטמא כבר נאסר בפסח, ומה לי אם יהא לו מעכב נוסף מצד מילת בנו, וביאר שכוונת הברייתא שגם באופן שהיו רוב ציבור טמאים ואין הטומאה מעכבת, לא יטפל במת מצוה כשמעכב את מילת בנו, כדי שלא יתעכב הפסח, וראה תשובת האור שמח בזרע אברהם [ג], שהוכיח מכך שיחיד טמא שלא הביא פסח בזמן שבא בטומאה מתחייב